

STAV SCREENINGOVÝCH PROGRAMŮ ZHOUBNÝCH NÁDORŮ V ČESKÉ REPUBLICĚ A VÝZNAM ADRESNÉHO ZVANÍ OBČANŮ

Tisková zpráva z odborného semináře pořádaného Institutem biostatistiky a analýz Masarykovy univerzity

ve spolupráci s

Kanceláři WHO v České republice
Iniciativou KOLOREKTUM.CZ

Kanceláři poslance Evropského parlamentu RNDr. Pavla Poce

V České republice bude od ledna 2014 zahájeno adresné zvaní občanů do programů screeningu zhoubných nádorů, konkrétně screeningu nádorů děložního hrdla a nádorů prsu u žen, a dále nádorů tlustého střeva a konečníku. Cílem je posílit stávající programy prevence a zvýšit dosud nedostatečnou účast v nich – proto budou adresně zvaní občané, kteří se těchto programů dlouhodobě neúčastní a riskují tak závažné nádorové onemocnění. Program zvaní je koordinován Ministerstvem zdravotnictví ČR ve spolupráci s plátcí zdravotní péče a s odbornými lékařskými společnostmi. Své klienty (pojištěnce) budou k prevenci zvat zdravotní pojišťovny, které také uhradí veškerá potřebná vyšetření. Tato tisková zpráva má ambici apelovat na občany ČR, aby tuto výzvu vyslyšeli, a do programů se zapojili.

Proč právě Česká republika potřebuje posílení prevence nádorových onemocnění?

ČR bohužel patří mezi onkologicky nejvíce zatížené státy světa; ročně je v naší zemi nově diagnostikováno více než 77 000 onkologických onemocnění a téměř 28 000 pacientů na tato onemocnění umírá. Počty nemocných nadto stále rostou, mimo jiné také v důsledku stárnutí české populace. Ke konci roku 2013 bude v ČR žít více než 450 000 občanů, kteří mají osobní zkušenost s nějakým typem nádoru. Tato alarmující čísla jsou sama o sobě obhajobou potřeby účinné prevence nádorových onemocnění. Následující tabulka shrnuje epidemiologické charakteristiky vybraných nádorových onemocnění v ČR.

		Rok 2000	Rok 2010	Predikce pro rok 2014
Zhoubné novotvary celkem (C00-C97)	incidence	58 410	77 035	-
	mortalita	28 539	27 834	-
ZN hrdla děložního (C53)	incidence	1 052	994	1 022 (861; 1 181)
	mortalita	363	342	-
ZN prsu (C50) u žen	incidence	5 004	6 498	7 313 (6 578; 8 049)
	mortalita	1 939	1 655	-
ZN tlustého střeva a konečníku (C18-C20)	incidence	7 484	8 136	8 743 (7 987; 9 504)
	mortalita	4 336	3 810	-

incidence: počet nově diagnostikovaných onemocnění (zdroj: Národní onkologický registr ČR); mortalita: počet zemřelých na onemocnění (zdroj: Český statistický úřad)

Co je podstatou screeningu vybraných skupin nádorů a pro koho je screening určen?

Nejlepší formou prevence jsou samozřejmě opatření zabraňující samotnému vzniku nádorových onemocnění, mezi která patří především zdravý životní styl. Pokud však již nádorové onemocnění vznikne, pak je nezbytné zajistit jeho co nejčasnější záchyt. Včas diagnostikovaná onemocnění jsou s vysokou

pravděpodobností dobře léčitelná. Toto pravidlo platí obecně pro všechny typy nádorů, u vybraných diagnóz je ale možnost včasného zachytu natolik účinná a bezpečná, že je možné nabídnout občanům preventivní screeningové vyšetření. Jde o nádory děložního hrdla a nádory prsu u žen, a dále o nádory tlustého střeva a konečníku.

Screeningový program	Cílová populace	Screeningová metoda
Program screeningu nádorů prsu	ženy ve věku od 45 let	mamografické vyšetření jednou za dva roky
Program screeningu nádorů tlustého střeva a konečníku	muži a ženy ve věku od 50 let	50-54 let věku – test na skryté (okultní) krvácení do stolice jednou ročně
		od 55 let věku – test na skryté krvácení do stolice jednou za dva roky NEBO screeningová kolonoskopie jednou za 10 let
Program screeningu nádorů děložního hrdla	všechny dospělé ženy (pozvání od 25 let)	vyšetření stěru z děložního hrdla jednou ročně při gynekologické preventivní prohlídce

Proč potřebuje screening adresné zvaní občanů?

Screeningové programy umožňují výrazně snížit úmrtnost na uvedená nádorová onemocnění. Prvořadým předpokladem jejich úspěchu je však dostatečná účast občanů v ohrožených věkových skupinách. Aby se informace o rizicích nádorových onemocnění a o přínosu screeningu dostala ke všem občanům, jsou ve vyspělých zemích ke screeningu obvykle pravidelně zvaní. V ČR bohužel doposud tento postup nebyl zaveden, což se nepochybně podílí na nižší účasti občanů na screeningu.

Koho a jak budou zdravotní pojišťovny zvat do screeningu zhoubných nádorů?

Zdravotní pojišťovny budou postupně zvat občany do 70 let věku, kteří se dlouhodobě nezapojují do screeningu zhoubných nádorů. Zvaní bude probíhat formou adresných dopisů, které popisují i konkrétní kroky, jak se do daného screeningu zapojit. Občané budou zvaní postupně v průběhu roku, podle měsíců svého narození. Pojišťovny budou každý rok kontrolovat zapojení pozvaných občanů do screeningu, a pokud nenastane, budou zvaní opakovat. Následující tabulka shrnuje očekávaný počet zvaných pojištěnců (analýza provedená k dubnu 2013):

Program	Počet pojištěnců Celkem	Počet pojištěnců Odhad na 1 měsíc
Screening nádorů prsu	494 651	41 221
Screening nádorů tlustého střeva a konečníku	1 444 153	120 346
Screening nádorů děložního hrdla	585 385	48 782

Kam konkrétně budou občané zvaní a na jaká vyšetření?

Pro zajištění funkčnosti screeningů je zásadní zejména zapojení praktických lékařů. Ke screeningu nádorů tlustého střeva a konečníku budou občané zvaní k praktickému lékaři, ženy též ke gynekologovi. Lékaři jim nabídnou test skrytého krvácení do stolice, od 55 let mohou po domluvě s lékařem podstoupit přímo kolonoskopické vyšetření. Praktický lékař nebo gynekolog také ženám vydá žádanku na mamografické vyšetření ve specializovaném centru. Screening nádorů děložního hrdla se provádí u gynekologa v rámci preventivní prohlídky.

Jak je v ČR zajištěna bezpečnost a kapacita screeningových programů?

Screeningová mamografická vyšetření, kolonoskopická vyšetření a hodnocení vzorků z děložního hrdla mohou v ČR provádět pouze pracoviště doporučená komisemi Ministerstva zdravotnictví ČR po splnění

náročných podmínek. Kvalita vybraných pracovišť je komisemi pravidelně kontrolována přímo na místě, pracoviště zároveň k centrálnímu vyhodnocení zasílají údaje pro sledování kvality prováděných vyšetření. V ČR je v současnosti ke screeningu vybráno 69 mamografických pracovišť, 168 kolonoskopických pracovišť a 37 laboratoří hodnotících screeningové vzorky z děložního hrdla.

Jak výkonné jsou české programy screeningu zhoubných nádorů?

Screeningové programy jsou v ČR dobře zavedeny a již nyní zachytávají velký podíl nádorů ve velmi časných stádiích nebo ve stadiu prekanceróz – nezhoubných stádií, které předcházejí vzniku zhoubného nádoru. Vyšší účast občanů ve screeningu efekt těchto preventivních programů dále posílí. Podle aktuálních údajů je do screeningu nádorů prsu ročně zapojeno přes 600 tisíc žen, u 3 tisíc z nich je nalezen karcinom prsu, v drtivé většině v časném stadiu s velkou šancí na vyléčení. Test skrytého krvácení do stolice ročně podstupuje přes půl milionu mužů a žen. U přibližně 9 tisíc jedinců je při následné kolonoskopii objeven a odstraněn adenom, nezhoubný nádor, ze kterého by se bez screeningu mohl vyvinout kolorektální karcinom. Bohužel je i ve screeningu objeveno každoročně asi 800 kolorektálních karcinomů, časný nález však dává i těmto pacientům dobré vyhlídky na vyléčení. Screening nádorů děložního hrdla podstupuje každoročně více než 2 miliony žen. U několika tisíc žen ročně jsou objeveny nezhoubné nádory, které je možno úspěšně léčit a předejít tak rakovině děložního hrdla.

Kde občané najdou další potřebné informace?

Údaje o epidemiologii zhoubných nádorů v ČR jsou k dispozici na portálu www.svod.cz.

Podrobné údaje o jednotlivých preventivních programech lze nalézt na portálech:

- screening nádorů prsu: www.mamo.cz
- screening nádorů tlustého střeva a konečníku: www.kolorektum.cz
- screening nádorů hrdla děložního: www.cervix.cz